

บทที่ ๒

ประเภทการวิจัย

เป้าหมายของวิทยาศาสตร์ คือ ความสามารถที่จะเข้าใจ พยากรณ์ และ/หรือ ควบคุมเหตุการณ์ในโลก การวิจัยจึงเป็นวิธีการค้นคว้าหาความจริงโดยวิธีการอย่างมีระบบเชื่อถือได้ หรือวิธีการทางวิทยาศาสตร์นั่นเอง และการวิจัยก็มีหลากหลายประเภท ดังนั้น ก่อนที่นักวิจัยจะทำการวิจัยในเรื่องใดๆ ก็ตาม จะต้องทราบประเภทการวิจัยเสียก่อน เพราะเมื่อนักวิจัยทราบประเภทของการวิจัยแล้ว จะทำให้นักวิจัยสามารถวางรูปแบบและกำหนดกรอบความคิด ตลอดจนวิธีการและรูปแบบการนำเสนอผลการวิจัยได้ถูกต้องชัดเจนมากยิ่งขึ้น

๒.๑ หลักในการจำแนกประเภท

การจำแนกประเภทไม่ว่าจะใช้เพื่อจำแนกโครงการวิจัยหรือสิ่งอื่นใด มีหลักปฏิบัติที่ต้องคำนึงถึงอยู่ ๓ ประการ คือ^๑

๑. ต้องมีกลุ่มให้ครบถ้วน (Mutually Exhaustive) กล่าวคือ เมื่อใช้หลักเกณฑ์นั้นแล้วจะต้องมีกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่สมาชิกของสิ่งที่จำแนกนั้นสามารถลงได้

๒. แต่ละกลุ่มที่กำหนดเพื่อจำแนกประเภทจะต้องแยกออกจากกันและกันโดยเด็ดขาด (Mutually Exclusive) กล่าวคือ เมื่อสมาชิกของสิ่งที่ต้องการจำแนกประเภทนั้น ได้เป็นสมาชิกของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแล้วจะต้องไม่เป็นสมาชิกของกลุ่มอื่นอีก

๓. ในการจำแนกประเภทหรือจัดกลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มแต่ละกลุ่มควรมีความหมายที่ชัดเจนและมีจำนวนมากพอ

หลักปฏิบัติทั้ง ๓ ข้อเป็นหลักที่ใช้กันทั่วไปในการจำแนกประเภทของทุกสิ่งทุกอย่าง เมื่อนำมาใช้กับการจำแนกประเภทของการวิจัยโดยอาศัยมิติอย่างใดอย่างหนึ่งของการวิจัยจะต้องสามารถครอบคลุมโครงการวิจัยได้ทุกโครงการ ซึ่งแต่ละโครงการสามารถลงได้ในกลุ่มหนึ่งเท่านั้น เนื่องจากลักษณะของโครงการวิจัยแต่ละโครงการมีหลายลักษณะหรือหลายมิติ เช่นเดียวกับลักษณะของบุคคลที่มีลักษณะหลายอย่าง การจำแนกประเภทโครงการวิจัยจึงทำได้หลายแบบหรือหลายมิติสุดแต่ว่าจะนำลักษณะใดหรือมิติใดของโครงการวิจัยมาพิจารณา

^๑ กลุ่มงานฝึกอบรมการวิจัย, สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.), ตำราชุดฝึกอบรมหลักสูตรนักวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๔๗), หน้า ๖๕-๖๖.

๒.๒ การจำแนกประเภทตามมิติต่างๆ ของการวิจัย

นักวิจัยได้แบ่งประเภทของการวิจัยตามเกณฑ์หรือจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน การศึกษาประเภทต่างๆของการวิจัยจะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถเข้าใจรายละเอียดของลักษณะการวิจัยแต่ละประเภทได้ชัดเจนขึ้น อันจะส่งผลให้ผู้วิจัยสามารถออกแบบการวิจัยได้ถูกต้องและสอดคล้องกับความต้องการของผู้วิจัย

Abdellah & Levine ได้แบ่งแยกประเภทของการวิจัยตามมิติของการวิจัย ซึ่งแบ่งออกได้เป็น ๖ มิติด้วยกัน คือ^๒

๑. เหตุผลของการวิจัย
๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
๓. วิธีการวิจัย
๔. สถานที่หรือทำเลของการวิจัย
๕. วัตถุประสงค์ที่ต้องการวิจัย
๖. ผู้กระทำการวิจัย

การเข้าใจถึงมิติต่างๆ ของโครงการวิจัยตามอับเดลลาห์ และลีวายน มีประโยชน์ต่อการเข้าใจงานวิจัยประเภทต่างๆ จึงนำมิติต่างๆ เหล่านี้มาพิจารณาจำแนกประเภทของโครงการวิจัยออกเป็นกลุ่มต่างๆ โดยทั่วไปในทางปฏิบัติการพิจารณาโครงการวิจัยมักจะพิจารณาหลายๆ ด้าน หรือหลายมิติไปพร้อมๆ กัน แต่ก่อนที่จะเข้าใจโครงการวิจัยหลายๆ มิติพร้อมกันได้ จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในแต่ละมิติเป็นอย่างดี

๑. การจำแนกตามเหตุผลของการวิจัย ในการจำแนกประเภทของการวิจัย โดยพิจารณาจากเหตุผลของการวิจัยอาจจะแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเด็น คือ การวิจัยเพื่อแสวงหาความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้นๆ ให้มากขึ้น และการวิจัยเพื่อนำผลไปใช้ในทางปฏิบัติ ประกอบด้วย

๑.๑ การวิจัยเบื้องต้น (Basic Research) เป็นการวิจัยเพื่อมุ่งแสวงหาข้อเท็จจริง หรือความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่ศึกษาเพื่อนำไปใช้ทดสอบ หรือสร้างทฤษฎีอธิบายปรากฏการณ์นั้น ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ที่จะนำผลการวิจัยหรือข้อค้นพบไปใช้ประโยชน์ในทันทีในชีวิตจริง การวิจัยเบื้องต้นเป็นประโยชน์ต่อการเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการและการวิจัยในขั้นต่อไป

๑.๒ การวิจัยประยุกต์ (Applied Research) เป็นการวิจัยที่มุ่งแสวงหาข้อเท็จจริง โดยมุ่งที่จะนำผลการวิจัยหรือข้อค้นพบนั้นไปใช้เป็นประโยชน์ในชีวิตจริงเพื่อแก้ไขปัญหาการตัดสินใจ เพื่อการพัฒนาโครงการหรือวิธีการ หรือเพื่อประเมินผลโครงการหรือวิธีการ โครงการวิจัยประยุกต์บางโครงการอาจมีวัตถุประสงค์หลายๆ ด้าน พร้อมๆ กันก็ได้

๑.๓ การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เป็นการวิจัยที่มุ่งค้นหารูปแบบ วิธีการ หรือแนวคิดใหม่ๆ เพื่อสนองความจำเป็น หรือความต้องการให้เกิดประสิทธิภาพสูงขึ้นในการดำเนินกิจกรรมใดๆ

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๖-๗๒.

๒. การจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย นอกจากเหตุผลของการวิจัยแล้ว โครงการวิจัยต่างๆ ยังจำแนกได้จากการพิจารณาวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งสามารถแบ่งแยกได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๒.๑ การวิจัยประเภทพรรณนา (Description Research) เป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาหาข้อเท็จจริงใหม่เท่านั้น มิได้มีวัตถุประสงค์ที่จะแสวงหาคำอธิบายว่าปรากฏการณ์ที่ศึกษานั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร การวิจัยประเภทพรรณนาเพียงแต่พรรณนาให้เห็นว่าปรากฏการณ์นั้นเป็นเช่นไร เช่น เกิดขึ้นบ่อยเพียงใด กระจายไปตามกลุ่มประชากรต่างๆ อย่างไร มีลักษณะที่สำคัญๆ อะไรบ้าง

๒.๒ การวิจัยประเภทอธิบาย (Explanatory Research) มีวัตถุประสงค์ที่จะตอบปัญหาว่าทำไมและอย่างไร ปรากฏการณ์นั้นถึงได้เกิดขึ้นอันเป็นวัตถุประสงค์เบื้องต้นของศาสตร์ในการศึกษาวิจัยแบบบูรณาการประกอบด้วยโครงการย่อยต่างๆ มากมายเพื่อให้ผลงานของการวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์โดยสมบูรณ์ โครงการวิจัยหนึ่งอาจเป็นโครงการวิจัยแบบพรรณนา แต่อีกโครงการหนึ่งอาจเป็นโครงการวิจัยแบบอธิบายก็ได้

๓. การจำแนกตามวิธีการเก็บข้อมูล ในเรื่องเกี่ยวกับวิธีการเก็บข้อมูลได้มีการแบ่งจำแนกประเภทของโครงการวิจัยออกเป็น ๓ ประเภท คือ

๓.๑ การวิจัยที่อาศัยการทดลอง (Experimental Method) หมายถึงกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายใต้การควบคุมดูแลของผลการกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงว่าจะมีอะไรเกิดขึ้น เป็นกระบวนการทดลองที่ได้มีการวางแผนอย่างรอบคอบ มีการคาดคะเนผลที่เกิดขึ้นไว้ล่วงหน้า แต่มีความไม่แน่นอน แม้ว่าการวิจัยโดยการอาศัยการทดลองเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของศาสตร์กายภาพและชีวภาพแต่เป็นวิธีการหนึ่งที่นักสังคมศาสตร์ใช้ในการศึกษา ในทางสังคมศาสตร์ได้มีการนำวิธีการทดลองมาใช้ศึกษาทั้งที่มีการทดลองโดยตรงและไม่ได้ทดลองโดยตรง

๓.๒ การวิจัยที่ไม่ได้อาศัยการทดลอง (Nonexperimental Method) เป็นวิธีการที่นักสังคมศาสตร์ใช้กันมาก การรวบรวมเก็บข้อมูลตามสภาพที่เป็นอยู่โดยที่ไม่ได้กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใดๆ

๓.๓ การวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Method) เป็นแบบของการวิจัยทาง สังคมศาสตร์แบบหนึ่ง ที่ผู้วิจัยพยายามศึกษากิจกรรมต่างๆ ที่ผู้วิจัยกำหนดแล้วติดตามศึกษาดูว่า กิจกรรมต่างๆ เหล่านั้นมีผลอย่างไร เป็นไปตามเป้าหมายหรือข้อสมมติฐานที่กำหนดไว้หรือไม่อย่างไร การที่เรียกว่า “กึ่งทดลอง” เพราะผู้วิจัยไม่สามารถควบคุมได้ครบถ้วนเช่นเดียวกับการทดลองทางวิทยาศาสตร์

๔. การจำแนกตามสถานะที่วิจัย นอกจากเหตุผล วัตถุประสงค์ และวิธีการที่ใช้ในการวิจัยแล้ว การวิจัยยังจำแนกออกได้ตามสถานที่ หรือทำเลที่ทำการวิจัย ซึ่งแบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภท คือ

๔.๑ การวิจัยในที่ที่มีการควบคุมได้เต็มที่ (Highly Controlled Settings) ได้แก่ การวิจัยในศูนย์กลางปฏิบัติ หน่วยทดลอง การวิจัยที่มีการควบคุมได้เต็มที่ทางสังคมศาสตร์มีน้อยมาก ยกเว้นแต่ในการทดลองทางด้านจิตวิทยา

๔.๒ การวิจัยที่มีการควบคุมได้บ้าง (Partially Controlled Settings) เป็นการวิจัยที่มีการทดลองในสภาวะที่ไม่สามารถควบคุมได้เต็มที่ เพื่อศึกษาดูว่าเมื่อได้ก่อกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยวิธีใดวิธีหนึ่งแล้วผลจะเป็นอย่างไร

๔.๓ การวิจัยในที่ที่ควบคุมไม่ได้ (Uncontrolled Settings) การวิจัยทางสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่ ทำให้สภาวะที่ไม่มีการควบคุม กล่าวคือ เป็นการศึกษาในสภาวะธรรมชาติ การสำรวจสนาม (Field surveys) และการศึกษาเป็นรายกรณี (case studies)

๕. การจำแนกตามวัตถุประสงค์หรือสิ่งที่ต้องการวิจัย ลักษณะของการวิจัยนอกเหนือไปจากลักษณะต่างๆ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น แต่มีผลต่อการออกแบบการวิจัยและประเภทของข้อมูล ตลอดจนวิธีการที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ วัตถุประสงค์หรือสิ่งที่ต้องการวิจัย (Subjects of Research) ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ ก) มนุษย์ ข) สัตว์ พืชและอื่นๆ ค) สิ่งที่มีชีวิต

ในทางด้านสังคมศาสตร์ สิ่งที่จะวิจัยส่วนมากเป็นปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะด้านต่างๆ ของมนุษย์ซึ่งอาจเป็นพฤติกรรมหรือทัศนคติต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การวิจัยในระดับคือในระดับที่หาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะต่างๆ ของปัจเจกบุคคลเป็นการศึกษาวิจัยในระดับจุลภาค แต่หากวิจัยคุณสมบัติรวมต่างๆ เช่น คุณสมบัติต่างๆ ของประชากรในระดับประเทศ การวิจัยดังกล่าวนี้เป็นการวิจัยในระดับมหภาค (Macro Analysis)

๖. การจำแนกตามผู้กระทำการวิจัย คือ ผู้ทำการวิจัย จำแนกออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๖.๑ การวิจัยที่กระทำโดยคนเพียงคนเดียว โดยทั่วไป ย่อมง่ายกว่าและเล็กกว่าการวิจัยที่ทำโดยกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ความชำนาญในสาขาต่างๆ และความสามารถไม่ทัดเทียมกัน การวิจัยที่ทำโดยบุคคลเพียงคนเดียว ส่วนใหญ่เป็นการวิจัยที่ทำโดยคณาจารย์ภายในมหาวิทยาลัย นักวิชาการแต่ละคนในหน่วยงานต่างๆ และนักศึกษาที่ทำวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก

๖.๒ การวิจัยประเภทกลุ่มบุคคล ได้แก่ การวิจัยที่สร้างขึ้นโดยบุคคลหลายคนหรือโดยองค์กรหรือหน่วยงาน ที่ตั้งขึ้นมาเพื่อการวิจัยโดยเฉพาะ เช่น งานวิจัยที่ทำในนามสภานิติบัญญัติแห่งชาติ หรืองานวิจัยที่ทำในนามมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นต้น

ในปัจจุบัน จะนิยมการวิจัยแบบบูรณาการเพื่อให้การวิจัยนั้นๆ เป็นไปอย่างครบวงจรมีประสิทธิภาพสูงสุด ย่อมประกอบด้วยกลุ่มบุคคลของแต่ละหน่วยงาน หรือเป็นบุคคลเดี่ยวของหน่วยงานหลายๆ หน่วยงานมาร่วมกันทำวิจัยโครงการบูรณาการใหญ่และมีหน้าที่รับผิดชอบแต่ละโครงการเล็กๆ เพื่อนำผลสัมฤทธิ์ของแต่ละโครงการมาร่วมกันให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม เศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศได้

๒.๓ การจำแนกประเภทตามลักษณะของงานวิจัย

คำอธิบายเกี่ยวกับการจำแนกประเภทของการวิจัยตามมิติต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ชี้ให้เห็นว่า ในแต่ละมิตินั้นจะแบ่งแยกออกเป็นประเภทต่างๆ ได้แก่ประเภท โดยละเว้นที่จะกล่าวโครงการวิจัยที่มีลักษณะผสมของแต่ละประเภทต่างๆ นั้น เพราะการผสมผสานลักษณะต่างๆ ของมิตินั้นๆ อาจทำได้ในสัดส่วนต่างๆ กัน นอกจากนั้นยังหลีกเลี่ยงที่จะแบ่งโครงการวิจัยโดยใช้มิติต่างๆ มากกว่า ๑ มิติ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ที่ศึกษาได้เข้าใจในแต่ละมิติให้แน่ชัดเสียก่อน

ในทางปฏิบัติการจำแนกประเภทของการวิจัยสามารถนำมิติต่างๆ เหล่านี้ มาพิจารณาประเมินโครงการวิจัยได้พร้อมๆ กันหลายมิติ ซึ่งมีประโยชน์ในการสร้างความเข้าใจ และการศึกษาข้อดีและข้อเสียของโครงการนั้นๆ การกำหนดลักษณะต่างๆ ที่สำคัญของโครงการวิจัยได้ครบถ้วน

การแบ่งประเภทการวิจัยดังกล่าวแล้วแต่ต้น ยังสามารถแบ่งงานวิจัยออกเป็นประเภทใหญ่ได้ ๔ ประเภท คือ^๓

๑. งานวิจัยเอกสาร (Document Research) หรือ การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Research)

๒. งานวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) หรือ การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

๓. งานวิจัยเชิงทดลอง (Experiment Research)

๔. งานวิจัยภาคสนาม (Field Study)

มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. งานวิจัยเอกสาร (Document Research)

๑.๑ ความหมายและความประสงค์ งานวิจัยประเภทนี้ นักประวัติศาสตร์นิยมใช้ จึงมักเรียกว่า “งานวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Research)” นักวิจัยหลายท่านได้ให้ความเห็นของนิยามหรือความหมายของงานวิจัยประเภทนี้พอสรุปได้คือ แบบการรวบรวมหลักฐานข้อมูลจากวัตถุประวัติศาสตร์ บันทึกลงหรือเอกสารเกี่ยวกับเหตุการณ์ในอดีตอย่างเป็นระบบและประเมินข้อมูลนั้นแบบปรนัย เป็นการประเมินถามเนื้อหาสาระที่แท้จริงโดยไม่นำความรู้สึกส่วนตัวเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย มีการดำเนินการที่เชื่อถือได้ เพื่อยืนยันหรือไม่ยืนยันสมมติฐาน เช่นเดียวกับการดำเนินงานวิจัยประเภทอื่นๆ เพื่อนำมาช่วยอธิบายเหตุการณ์ในปัจจุบันและคาดหมายเหตุการณ์ในอนาคตได้

๑.๒ ลักษณะสำคัญ การดำเนินการวิจัยเอกสารมีขั้นตอนที่คล้ายคลึงกับการวิจัยประเภทอื่นๆ โดยทั่วไป คือ ๑) การนิยามปัญหา ๒) การตั้งสมมติฐานหรือคำถามที่ต้องการคำตอบ ๓) การรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ ๔) การประเมินข้อมูลอย่างเป็นปรนัย และ ๕) การยืนยันหรือไม่ยืนยันสมมติฐาน

ในการดำเนินการวิจัยเอกสาร จำเป็นต้องจัดหมวดหมู่และวิเคราะห์ข้อมูล เช่นเดียวกับในงานวิจัยประเภทอื่นๆ นอกจากนี้ยังจะต้องสังเคราะห์ข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์แล้ว เพื่อกำหนดข้อสรุป

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๔-๗๕.

และนัยทั่วไปต่างๆ อีกด้วย วิธีวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยเอกสารเป็นวิธีทางตรรกวิทยา ไม่ใช่วิธีทางสถิติศาสตร์ ฉะนั้น ผู้วิจัยพึงระมัดระวังเป็นพิเศษในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อควบคุมจิตใจของคนให้เป็นปรนัย จึงจะได้ข้อสรุปและนัยทั่วไปที่มีคุณภาพและเชื่อถือได้จากข้อมูลเหล่านั้น

๑.๓ แหล่งข้อมูล งานวิจัยเอกสารเกี่ยวข้องกับแหล่งข้อมูล ๒ ประเภท คือ

๑) แหล่งปฐมภูมิ (Primary Source) ซึ่งได้แก่เอกสารหรือวัตถุประวัติศาสตร์ต้นฉบับ เช่น ลายทอผ้าพื้นเมือง รูปแบบลวดลายเครื่องประดับของใช้ และเครื่องปั้นดินเผาตั้งเดิมในสมัยโบราณที่ขุดพบในภายหลัง ณ บริเวณที่คนในสมัยนั้นตั้งถิ่นฐาน หรือการขุดพบอุปกรณ์ในการทำยา ทำเครื่องสำอางต่างๆ เป็นต้น

๒) แหล่งทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่บันทึกที่จัดทำขึ้นจากคำบอกเล่าสืบกันมา โดยที่ผู้จัดทำไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์ต้นตอของบันทึกนั้น หรือไม่ได้เฝ้าสังเกตสิ่งที่ตนบันทึกด้วยตนเอง เช่น สำเนาเอกสาร ภาพถ่าย สำเนาภาพถ่าย ตำราประวัติศาสตร์ วารสาร สารานุกรม แบบจำลองของวัตถุต่างๆ ชื่อและตำรับอาหาร ตำรายาและเครื่องสำอาง และภาพถ่ายเครื่องใช้ เครื่องประดับ และเครื่องตกแต่งกายที่ปรากฏในเอกสารทางราชการ ภาพถ่ายเอกสารตำรายาต่างๆ หรือการจารึกตำรายาต่างๆ ตามผนังถ้ำหรือผนังโบสถ์ เป็นต้น

เอกสารและสิ่งอื่นที่อาจใช้เป็นแหล่งข้อมูลของการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ มี ๘ ชนิดดังต่อไปนี้

๑) เอกสารแสดงความรู้สึกนึกคิด ได้แก่ (๑) จดหมายส่วนตัว ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำได้ง่ายที่สุดมีคุณค่าต่อการวิจัย และมีสไตล์การเขียนที่ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมของผู้เขียน (๒) ชีวิตประวัติ ซึ่งสามารถยืนยันยืนยันความเป็นจริงของข้อมูลและข้อสนเทศที่ปรากฏอยู่ในหลักฐานปฐมภูมิได้ และ (๓) บันทึกเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่มย่อย ซึ่งหายากกว่าจดหมายส่วนตัวและชีวิตประวัติ เนื่องจากไม่ค่อยนิยมจัดทำขึ้น

๒) บันทึกหรือจดหมายเหตุทางการ เช่น บันทึกนิติการ รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา พระราชกำหนด กฎกระทรวง ประกาศ ระเบียบและข้อบังคับของส่วนราชการ นิตสาร (สัญญา พิณยกรรม) คำพิพากษา รายงานการประชุม รายงานของคณะกรรมการ เป็นต้น เป็นแหล่งข้อมูลที่ดียิ่ง เพราะเป็นสิ่งที่จัดทำขึ้นด้วยความระมัดระวังเป็นพิเศษในด้านความถูกต้องแม่นยำและความสมบูรณ์ และมีการเก็บรักษาอย่างระมัดระวังอีกด้วย

๓) บทความ หนังสือพิมพ์ และวารสารทั่วไป เอกสารชนิดนี้มีลักษณะเชิงตีความ จึงมักจะไม่น่าเชื่อถือและเที่ยงตรง แม้ว่าจะเป็นเอกสารค่อนข้างถาวรที่บันทึกเหตุการณ์ประจำวันก็ตาม ผู้วิจัยจึงมักควรใช้เอกสารประเภทนี้แต่เฉพาะเมื่อไม่มีบันทึกหรือจดหมายเหตุทางการเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เราศึกษาเท่านั้น และจะต้องพิจารณาให้รู้อย่างแน่ชัดด้วยว่า บทความนั้นผู้เขียนเขียนขึ้นจากสิ่งที่เขาประสบด้วยตนเอง หรือจากข้อสนเทศทุติยภูมิที่ได้มาจากการบอกเล่าหรือข้อเขียนของผู้อื่น

๔) คำให้การของพยานบุคคล ซึ่งอาจจะเป็นคำพูดหรือข้อเขียนของผู้ให้การก็ได้ เนื่องจากทุกคนมีปัญหาด้านความจำไม่มากนักน้อย ข้อเขียนที่จัดทำขึ้นจากสิ่งที่ผู้เขียนบันทึกไว้ในขณะที่เขาอยู่ในเหตุการณ์ จึงเป็นแหล่งข้อมูลที่ดีกว่าคำบอกเล่าของเขาเมื่อเหตุการณ์ได้ผ่านพ้นไปแล้ว

๕) ซากทางโบราณคดีและทางธรณีวิทยา เช่น โครงกระดูกและสิ่งของเครื่องใช้ของมนุษย์ที่ขุดพบ ณ ที่ต่างๆ หลักศิลาจารึก สลูป โบสถ์ และเจดีย์ร้าง ภาพฝาผนัง และสิ่งแกะสลักตามโบราณสถานต่างๆ อนุสาวรีย์ ปถ่องภูเขาไฟ โขดหิน และแม่น้ำที่เหือดแห้ง เป็นต้น

๖) ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ เช่น สิ่งศิลปะประดิษฐ์ สิ่งจักสาน สิ่งทอ เครื่องปั้นดินเผา ไม้แกะสลัก เครื่องเงิน เครื่องถม เครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือน วรรณคดี บทละคร และบทเพลง เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญมากของงานวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ทางคหกรรมศาสตร์ศึกษา

๗) ทะเบียนและสำมะโนครัว เช่น สูติบัตร มรณบัตร ทะเบียนสมรส ทะเบียนหย่าร้าง ทะเบียนบ้าน ทะเบียนยานพาหนะ ทะเบียนสถานศึกษา สมุดรายงานประจำตัวของนักเรียน และใบแสดงผลการเรียน เป็นต้น เอกสารเหล่านี้จัดทำขึ้นตามความประสงค์ของหน่วยงานที่ควบคุมดูแลในแต่ละเรื่อง รายละเอียดของข้อมูลและรูปแบบการนำเสนอ จึงอาจไม่ตรงกับที่ผู้วิจัยต้องการ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงอาจจะต้องดำเนินการที่เหมาะสม เพื่อถอดข้อมูลและข้อสนเทศที่ตนต้องการออกมาจากเอกสารเหล่านี้ นอกจากนี้ก็จะต้องดำเนินการยืนยันความแม่นยำ ความตรงประเด็น และความเชื่อถือได้ของข้อมูลและข้อสนเทศนั้นด้วย

๘) วรรณคดีต่างๆ เช่น วรรณคดีคำครองชีพ วรรณคดีการบริโภค วรรณคดีเขาวนปัญญา อัคราเด็กวัยรุ่นมีปัญหา อัคราตายของทารกแรกเกิด อัคราอาชญากรรม สถิติการเข้าร่วมโครงการวางแผนครอบครัว อัคราประชากรไม่รู้หนังสือ และอัคราเด็กขาดสารอาหาร เป็นต้น ผู้วิจัยอาจสร้างวรรณคดีเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะของตนขึ้นมาเองจากวรรณคดีที่มีอยู่แล้วด้วยก็ได้

ในการดำเนินงานวิจัยเชิงประวัติศาสตร์นั้น ผู้วิจัยจะต้องพยายามอย่างยิ่งที่จะใช้เฉพาะแหล่งข้อมูลปฐมภูมิเสมอ จึงต้องหาทางเข้าถึงเอกสารต้นตอให้ได้ นอกจากนี้ ก็จะต้องระลึกลักษณะของการถ่ายสำเนาเอกสารและหลักฐานอย่างอื่นๆ และการถ่ายทอดข้อมูลและข่าวสารระหว่างบุคคลในแต่ละยุคแต่ละสมัย แม้ว่าจะกระทำด้วยความระมัดระวังสักเพียงใดก็ตาม ก็อาจเกิดความผิดพลาดไปจากของเดิมที่เป็นต้นตอได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อผู้ถ่ายสำเนาหรือผู้ถ่ายทอดนำความรู้และประสบการณ์ของตน เข้ามาเจือปนกับข้อมูลและข้อสนเทศในสิ่งที่ถ่ายสำเนาหรือถ่ายทอดนั้นด้วย

๒. งานวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research)

๒.๑ ลักษณะสำคัญ งานวิจัยเชิงพรรณนา หรืองานวิจัยเชิงสำรวจ เป็นการวิจัยที่เน้นการศึกษาค้นหาข้อเท็จจริงอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ตามที่ตนประสงค์ งานวิจัยประเภทนี้อาจใช้การสำรวจ การหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร งานวิจัยประเภทนี้นิยมใช้กับการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความเชื่อ ความคิดเห็น เอกคติ หรือสภาพสถานการณ์ต่างๆ ในปัจจุบัน

๒.๒ การรวบรวมข้อมูล โดยปกติ การวิจัยเชิงพรรณนาจะรวบรวมข้อมูลตามที่เป็นอยู่ในขณะนั้น โดยการสำรวจด้วยแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ หรือการสังเกต โดยที่ไม่มีการควบคุมใดๆ ต่อสิ่งที่ใช้เป็นแหล่งข้อมูลในทำนองเดียวกับงานวิจัยเอกสาร ซึ่งศึกษาสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตโดยไม่มีการควบคุมสิ่งที่ใช้เป็นแหล่งข้อมูลแต่อย่างใด เนื่องจากข้อมูลที่รวบรวมโดยวิธีดังกล่าวข้างต้น จะขึ้นอยู่กับแหล่งข้อมูลหรือผู้ให้ข้อมูลเป็นสำคัญ

๒.๓ ชนิด การวิจัยเชิงพรรณนาสามารถจำแนกได้เป็นหลายชนิด เช่น งานวิจัยสำรวจ (Survey Research) งานวิจัยพัฒนาการ (Developmental Research) งานวิจัยติดตามผล (Follow-up Research) และงานวิจัยมาตรสังคม (Sociometric Research)

๓. งานวิจัยเชิงทดลอง (Experiment Research)

๓.๑ ลักษณะสำคัญ งานวิจัยเชิงทดลองเป็นการศึกษาค้นคว้าด้วยกรรมวิธีทางวิทยาศาสตร์ เพื่อหยั่งรู้สัมพันธภาพเชิงเหตุและผล ระหว่างภาวะหรือเงื่อนไขบางอย่างกับคุณภาพหรือคุณสมบัติบางประการของบุคคล สัตว์ พืช วัตถุ สิ่งของ หรือเหตุการณ์ เพื่อให้เข้าใจปรากฏการณ์บางอย่างอย่างแม่นยำ หรือเพื่อเป็นแนวทางทำนายลักษณะ หรือแนวโน้มในอนาคตของปรากฏการณ์บางอย่าง ในการดำเนินงานวิจัยประเภทนี้ ผู้วิจัยจะต้องสร้างสถานการณ์ขึ้นมาเพื่อสังเกตความสัมพันธ์ที่ประสงค์จะหยั่งรู้ และจะต้องดำเนินการควบคุมอย่างเข้มงวด เพื่อขจัดความพัวพันอย่างมีนัยสำคัญของสภาวะหรือเงื่อนไขอื่นใดที่มีใช้สภาวะหรือเงื่อนไขที่นำมาศึกษาต่อคุณภาพหรือคุณสมบัติที่ศึกษา เพื่อให้มั่นใจได้ว่าสัมพันธภาพใดๆ ที่ปรากฏออกมา ระหว่างสภาวะหรือเงื่อนไขกับคุณภาพหรือคุณสมบัตินั้น สืบเนื่องมาจากสภาวะหรือเงื่อนไขที่ศึกษาเป็นสำคัญ

๓.๒ หน่วยทดลอง การวิจัยเชิงทดลองทุกชิ้นจะต้องมีตัวทดลอง หรือตัวรับเงื่อนไขที่ศึกษา เพื่อเป็นแหล่งข้อมูล ตัวทดลองหรือตัวรับเงื่อนไขดังกล่าวนี้ หน่วยทดลอง (Experimental Unit) และอาจจะเป็นบุคคล สัตว์ พืช วัตถุ สิ่งของหรือเหตุการณ์ก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับธรรมชาติของปรากฏการณ์ที่เป็นสาระของเรื่องหรือประเด็นที่นำมาวิจัย หน่วยทดลองจึงเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยประสงค์จะหยั่งรู้การตอบสนองของสิ่งนั้นต่อเงื่อนไขต่างๆ ที่ศึกษา รวมทั้งเงื่อนไขมาตรฐานหรือเงื่อนไขควบคุมด้วย

๓.๓ สิ่งทดลอง เป็นสิ่งที่ผู้ทำวิจัยจะต้องกำหนดให้เป็นที่แน่นอนและชัดเจนก่อนเริ่มดำเนินการวิจัยเชิงทดลอง โดยพิจารณาจากธรรมชาติของปรากฏการณ์ที่เป็นสาระของเรื่องหรือประเด็นที่นำมาวิจัย วัตถุประสงค์ของงานวิจัย ผลงานในอดีตที่เกี่ยวข้องต่างๆ ความเป็นไปได้ทางปฏิบัติและความเหมาะสมกับสภาพการณ์จริงโดยทั่วไป ประกอบกัน ในบางกรณีอาจจะต้องลองใช้สิ่งทดลองบางสิ่งเสียก่อน เพื่อยืนยันความเป็นไปได้ทางปฏิบัติและความเหมาะสมกับสภาพการณ์

๓.๔ การควบคุม เป็นการปฏิบัติที่จำเป็นและสำคัญยิ่งในงานวิจัยเชิงทดลอง หมายถึงการดำเนินการมาตรการทั้งปวง เพื่ออำนวยความสะดวกให้สิ่งทดลองแต่ละสิ่ง แสดงอิทธิพลที่แท้จริงอย่างเต็มที่และตรงไปตรงมา ต่ออิทธิพลของสิ่งทดลองได้รับการควบคุมจึงเป็นการประกันทั้งความตรงประเด็นและความเชื่อถือได้ของผลการทดลอง

๓.๕ ขั้นตอนดำเนินงาน ขั้นตอนดำเนินงานของงานวิจัยเชิงทดลองเหมือนกับขั้นตอนดำเนินงานของงานวิจัยประเภทอื่นๆ จึงประกอบด้วย การวางแผนการดำเนินงาน (การประเมินสถานะปัจจุบันของเรื่องราว การตรวจสอบเอกสาร การกำหนดหัวข้อหรือประเด็นของงาน การนิยามปัญหา การกำหนดวัตถุประสงค์ และการตั้งสมมติฐาน) การกำหนดเค้าโครงของงาน (การเลือกผังงาน การกำหนดลำดับขั้นตอนดำเนินงานและการให้รายละเอียดสำคัญของแต่ละส่วนของผังงานและแต่ละขั้นตอนดำเนินงาน) การเตรียมวัสดุและอุปกรณ์ดำเนินงาน (การกำหนดประชากร เลือกตัวอย่าง การจัดตัวอย่าง

เข้าที่ตั้งตามผังงาน และการกำหนดและจัดหาเครื่องมือรวบรวมข้อมูล และเครื่องใช้ วัสดุ และอุปกรณ์ ดำเนินงานต่างๆ) การรวบรวมข้อมูล (การให้สิ่งทดลองแก่หน่วยทดลอง การดำเนินมาตรการการกำกับ ตรวจสอบและควบคุม การใช้เครื่องมือรวบรวมข้อมูล และการบันทึกข้อมูลและข้อสังเกตที่สำคัญต่างๆ) การวิเคราะห์ข้อมูล (การจัดหมวดหมู่ข้อมูล การแปรข้อมูล การดำเนินกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลทาง สถิติศาสตร์ และการบันทึกผลการวิเคราะห์) การกำหนดข้อสรุป (การใช้ผลการวิเคราะห์ทางสถิติศาสตร์ พินิจข้อมูล การจำแนกลักษณะเด่นของสัมพันธ์ภาพระหว่างเงื่อนไขและคุณสมบัติที่ศึกษา และการ สังเคราะห์นัยทั่วไปเกี่ยวกับสัมพันธ์ภาพเหล่านั้น) และการเขียนรายงาน

๓.๖ ข้อจำกัด การปฏิบัติที่จำเป็นต่างๆ ในการดำเนินงานวิจัยเชิงทดลอง ส่วนใหญ่จะกระทำ โดยใช้เครื่องจักรกล วัสดุ และอุปกรณ์ราคาแพง และเทคนิคขั้นสูงและละเอียดอ่อน จึงสิ้นเปลือง ค่าใช้จ่ายมาก ผู้วิจัยและผู้ช่วยงานทั้งหลายก็จะต้องมีความรู้และความชำนาญสูงเกี่ยวกับเทคนิคขั้นสูงที่ จำเป็นต่างๆ อีกด้วย

๔. งานวิจัยภาคสนาม (Field Study)

๔.๑ ลักษณะทั่วไป งานวิจัยภาคสนามเป็นการสืบสวนความจริงในอดีตจากเรื่องราว สภาพ หรือความรู้ปัจจุบัน ด้วยกระบวนการและกรรมวิธีวิทยาศาสตร์ โดยมีเป้าหมายเพื่อค้นพบสัมพันธ์ภาพ และปฏิกรมต่าง ๆ ระหว่างตัวแปรทางสังคมวิทยา ทางจิตวิทยา และทางการศึกษาทั้งหลาย ในโครงสร้าง ทางสังคมที่แท้จริงต่างๆ และขยายความต่อไปว่าในการดำเนินงานวิจัยภาคสนามนั้น โดยปกติผู้วิจัยจะไม่ ปรับเปลี่ยนตัวอิสระใดๆ แต่จะมุ่งสังเกตชีวิตตามที่ปรากฏในสภาพการณ์ธรรมชาติ ซึ่งอาจจะเป็นชุมชน โรงเรียน โรงงาน หรือองค์การ ก็ได้

๔.๒ การดำเนินงาน กรรมวิธีและขั้นตอนดำเนินงานที่ใช้กับงานวิจัยภาคสนามมีอยู่มากมาย ทั้งทางด้านสังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ฉะนั้น จึงไม่มีรูปแบบของการดำเนินงานอันเป็นลักษณะ เฉพาะตัวของงานวิจัยประเภทนี้แต่อย่างใด อย่างไรก็ตามในการดำเนินงานวิจัยภาคสนาม ผู้วิจัยจะต้องได้ สัมผัสและเป็นกันเองให้มากๆ ก็จะต้องยึดหยุ่นที่จะปรับเปลี่ยนสิ่งต่างๆ ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ อย่างทันท่วงที โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับเปลี่ยนเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย การเดินทางเพื่อหา ข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยและวิธีรวบรวมข้อมูลการดำเนินงานอย่างเต็มรูป การวิเคราะห์ข้อมูล และการเขียน รายงานวิจัย

ข้อมูลที่รวบรวมในงานวิจัยภาคสนาม โดยปกติจะมีมาก ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องคัดแต่เฉพาะส่วน ที่จำเป็นออกมาวิเคราะห์ ในหลายกรณี ผู้วิจัยจะตัดสินใจยากยิ่งว่าจะตัดข้อมูลส่วนใดออกไป เนื่องจาก วิธีการรวบรวมข้อมูลได้ทำให้เกิดความผูกพันทางใจอย่างลึกซึ้งกับวัฒนธรรม วิถีชีวิต และสภาพแวดล้อม ของบุคคลแหล่งข้อมูล จึงมีความเสียดายที่จะทิ้งส่วนหนึ่งส่วนใดของข้อมูลและข้อสนเทศที่รวบรวมมาได้ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยจะต้องตระหนักว่าการบรรลุวัตถุประสงค์ของงานวิจัยอย่างบริบูรณ์ คือเจตนาหลัก ของการดำเนินงานต่างๆ และใช้ข้อตระหนักนี้ประกอบการพิจารณาคัดเลือกข้อมูลด้วย

๒.๔ การจำแนกประเภทตามลักษณะสำคัญของการวิจัย

รศ.ดร.พีรพงศ์ ทิพนาค และคณะ^๔ ได้แบ่งประเภทการวิจัยตามลักษณะสำคัญของการวิจัยไว้ ๗ ประเภท คือ

๑. ประโยชน์ของการวิจัย
๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
๓. ขอบเขตของศาสตร์ต่างๆ
๔. ความเข้มงวดของการควบคุมตัวแปร
๕. ระยะเวลาของการวิจัย
๖. ระเบียบวิธีการวิจัย
๗. ลักษณะข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การจำแนกประเภทของการวิจัยตามลักษณะสำคัญของการวิจัย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. จำแนกตามประโยชน์ของการวิจัย การพิจารณาประเภทของการวิจัยโดยใช้เกณฑ์ตามประโยชน์หรือการนำผลการวิจัยไปใช้อาจแบ่งการวิจัยออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๑.๑ การวิจัยพื้นฐาน (basic research) หรือการวิจัยบริสุทธิ์ (pure research) หรือการวิจัยเชิงทฤษฎี (theoretical research) เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่ศึกษา โดยมีจุดประสงค์เพื่อแสวงหาความรู้เพื่อสร้างเป็นทฤษฎีหรือองค์ความรู้ใหม่ๆให้กว้างขวางสมบูรณ์ยิ่งขึ้นโดยมีได้ค่านิ่งว่าความรู้นั้นจะนำไปแก้ปัญหาได้หรือไม่การวิจัยจึงเป็นนามธรรม ค่อนข้างลึกและซับซ้อน เช่น การวิจัยเพื่อค้นหาความรู้ต่างๆทางวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ เป็นต้น

๑.๒ การวิจัยประยุกต์ (applied research) เป็นการศึกษาที่มุ่งแสวงหาความรู้และประยุกต์ใช้ความรู้หรือวิทยาการต่างๆ ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน หรืออาจนำผลการวิจัยพื้นฐานมาวิจัยต่อยอดแล้วทดลองใช้ เช่น การวิจัยเกี่ยวกับอาหาร ยารักษาโรค การเกษตร เป็นต้น

๑.๓ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research) หรือการวิจัยเพื่อหาแนวทางปฏิบัติ (operational research) เป็นการศึกษาที่ผู้วิจัยเป็นผู้ที่ปฏิบัติด้วยตนเองเพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปแก้ปัญหาหรือปรับปรุงเฉพาะงานที่กำลัง ดำเนินการอยู่จนกว่าจะได้ผลที่ผู้วิจัยพอใจจึงนำไปใช้และเผยแพร่ต่อไป เช่น การวิจัยเกี่ยวกับการสอนของครู (classroom action research) หรือการวิจัยในแวดวงอุตสาหกรรม เป็นต้น

การวิจัยทั้ง ๓ ประเภทมีความสัมพันธ์กัน ดังนั้นเราจึงไม่สามารถแยกการวิจัยพื้นฐาน การวิจัยประยุกต์ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด นอกจากนี้นักวิจัยบางคนได้ระบุให้การวิจัยและพัฒนา (research and development) จัดอยู่ในกลุ่มนี้เพราะเป็นการนำผลการวิจัยที่ได้จาก

^๔ รศ.ดร.พีรพงศ์ ทิพนาค และคณะ, ประมวลความรู้ชุดวิชา MEA 101: ระเบียบวิธีวิจัยทางการศึกษา หน่วยที่ ๑ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวิจัย, (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๙), หน้า ๒-๗.

การวิจัยพื้นฐานหรือการวิจัยประยุกต์ไปพัฒนานวัตกรรมเช่น การพัฒนาสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) เอกสารประกอบการสอน รูปแบบการจัดการเรียนการสอน เป็นต้น

๒. จำแนกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย การแบ่งประเภทการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย อาจแบ่งการวิจัยออกเป็น ๓ ประเภท

๒.๑ การวิจัยเชิงพยากรณ์ (predictive research) เป็นการวิจัยเพื่อที่จะนำผลที่ได้ไปใช้ทำนายสิ่งที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต

๒.๒ การวิจัยเชิงวินิจฉัย (diagnostic research) เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาสาเหตุของปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นกับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง กลุ่มชน หรือชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจในปัญหา เข้าใจในพฤติกรรม ตลอดจนเข้าใจในสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาอันจะเป็นประโยชน์ในการช่วยเหลือและทำการแก้ไขต่อไป

๒.๓ การวิจัยเชิงอธิบาย (explanatory research) เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วว่าเกิดขึ้นได้อย่างไรมีสาเหตุมาจากอะไร และทำไมจึงเป็นเช่นนั้น การวิจัยประเภทนี้จะพยายามให้เห็นว่าตัวแปรใดสัมพันธ์กับตัวแปรใดบ้าง และสัมพันธ์กันอย่างไร ในเชิงของเหตุและผล

๓. จำแนกตามขอบเขตของศาสตร์ต่างๆ การแบ่งประเภทการวิจัยตามขอบเขตของศาสตร์ต่างๆของการวิจัย อาจแบ่งการวิจัยออกเป็น ๒ ประเภท

๓.๑ การวิจัยทางวิทยาศาสตร์ (scientific research) เป็นการวิจัยเกี่ยวกับปรากฏการณ์ตามธรรมชาติของสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่มองเห็นและมองไม่เห็น วิทยาศาสตร์อาจจำแนกตามสาขาต่างๆ เช่น สาขาวิทยาศาสตร์กายภาพและคณิตศาสตร์ สาขาวิทยาศาสตร์ สาขาวิทยาศาสตร์เคมีและเภสัชศาสตร์ เป็นต้น

๓.๒ การวิจัยทางสังคมศาสตร์ (social research) เป็นการวิจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และพฤติกรรมของมนุษย์

๔. จำแนกตามความเข้มงวดของการควบคุมตัวแปร การแบ่งประเภทการวิจัยตามความเข้มงวดของการควบคุมตัวแปร เป็นการพิจารณาความเข้มงวดในการควบคุมตัวแปรได้มากน้อยเพียงใด อาจแบ่งการวิจัยออกเป็น ๔ ลักษณะเรียงตามความเข้มงวดของการควบคุมตัวแปรจากสูงไปต่ำหรือจากมากไปหาน้อย ตามลำดับ

๔.๑ การวิจัยทดลอง (experimental research) เป็นการวิจัยที่มุ่งการศึกษาความสัมพันธ์หรือการกระทำของตัวแปรต้นต่อตัวแปรตาม มีการกำหนดกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองหากควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนได้สมบูรณ์เรียกว่า การทดลองแท้ (true experimental research) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ แต่ถ้าควบคุมได้บางส่วน ดังเช่น การวิจัยทางสังคมศาสตร์ จะเรียกว่าการวิจัยกึ่งทดลอง (quasi experimental research)

๔.๒ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ การวิจัยประเภทนี้มีความยืดหยุ่นในเรื่องระเบียบวิธีการวิจัย (research methodology) มากกว่าการวิจัยเชิงทดลอง อย่างไรก็ตาม ก็ต้องคำนึงถึงการควบคุมตัวแปรภายนอกหรือตัวแปรแทรกซ้อนด้วยเพื่อให้ผลการวิจัยน่าเชื่อถือถึงแม้ว่าจะกระทำได้เพียงบางส่วน

๔.๓ การวิจัยเชิงสำรวจ เป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาลักษณะความเป็นจริงตามสภาพในเรื่องต่างๆ แล้วประมวลสรุปรายงานเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริง ดังนั้นการวิจัยประเภทนี้จึงควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนได้บ้าง ไม่ต้องเข้มงวดเหมือนการวิจัยทั้ง ๒ แบบดังกล่าว

๔.๔ การวิจัยสนาม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ควบคุมตัวแปรได้บ้างแต่น้อยกว่าการวิจัยที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด เพราะเน้นการสังเกตในสภาพที่เป็นธรรมชาติที่สุด

๕. จำแนกตามระยะเวลาของการวิจัย การแบ่งประเภทการวิจัยตามระยะเวลาของการวิจัย อาจแบ่งออกเป็น ๓ ลักษณะ

๕.๑ การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (historical research) เป็นการวิจัยเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่ผ่านมาแล้วในอดีต มีจุดมุ่งหมายเพื่อบันทึกเหตุการณ์ในอดีตอย่างมีระบบ และมีความเป็นปรนัย โดยการรวบรวมข้อมูล ประเมินผล ตรวจสอบ และวิเคราะห์เหตุการณ์ เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงแล้วนำมาสรุปอย่างมีเหตุผล การวิจัยประเภทนี้ต้องอ้างอิงเอกสารและหลักฐานร่องรอยทางประวัติศาสตร์ ซึ่งโดยทั่วไปไม่นิยมใช้ข้อมูลเชิงตัวเลข

๕.๒ การวิจัยเชิงปัจจุบันหรือการวิจัยร่วมสมัย (contemporary research) เป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันเพื่อประโยชน์ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงเหตุการณ์นั้น ซึ่งอาจจัดให้การวิจัยเชิงบรรยายหรือพรรณนา (descriptive research) อยู่ในกลุ่มนี้

๕.๓ การวิจัยอนาคต (futuristic research) เป็นการวิจัยที่มุ่งทำนายหรือพยายามคาดคะเนเหตุการณ์ อย่างใดอย่างหนึ่งในอนาคต โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎี เป็นกรอบอ้างอิงในการวิจัย เช่น การใช้เทคนิคเดลไฟ (Delphi technique) หรือเทคนิค EDFR (ethnographic future research) เป็นต้น

๖. จำแนกตามระเบียบวิธีการวิจัย การแบ่งประเภทการวิจัยโดยยึดตามระเบียบวิธีการวิจัย เป็นเกณฑ์นั้นเป็นที่นิยมใช้กันมากซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๖.๑ การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (historical research) เป็นการวิจัยเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่ผ่านมาแล้วในอดีต มีจุดมุ่งหมายเพื่อบันทึกเหตุการณ์ในอดีตอย่างมีระบบ และมีความเป็นปรนัย โดยการรวบรวมข้อมูล ประเมินผล ตรวจสอบ และวิเคราะห์เหตุการณ์ เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงแล้วนำมาสรุปอย่างมีเหตุผล การวิจัยประเภทนี้ต้องอ้างอิงเอกสารและหลักฐานร่องรอยทางประวัติศาสตร์ ซึ่งโดยทั่วไปไม่นิยมใช้ข้อมูลเชิงตัวเลข

๖.๒ การวิจัยเชิงบรรยายหรือพรรณนา (descriptive research) เป็นการวิจัยค้นหาข้อเท็จจริงในสภาพการณ์หรือภาวะการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันว่าเป็นอย่างไร การวิจัยประเภทนี้มักจะทำ การสำรวจหรือหาความสัมพันธ์ต่างๆเกี่ยวกับเรื่องของความเชื่อ ความคิดเห็นและเจตคติ ดังนั้นข้อมูลส่วนใหญ่จึงเป็นข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อหาคำตอบว่าสิ่งที่กำลังสนใจศึกษานั้นเป็นอย่างไร(what is)

๖.๓ การวิจัยเชิงทดลอง (experimental research) เป็นการวิจัยที่มุ่งการศึกษาความสัมพันธ์หรือการกระทำของตัวแปรต้นต่อตัวแปรตาม มีการกำหนดกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองหากควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนได้สมบูรณ์เรียกว่า การทดลองแท้ (true experimental research) ซึ่งส่วน

ใหญ่เป็นการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ แต่ถ้าควบคุมได้บางส่วน ดังเช่น การวิจัยทางสังคมศาสตร์ จะเรียกว่า การวิจัยกึ่งทดลอง (quasi experimental research)

๗. จำแนกตามลักษณะข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล การแบ่งประเภทการวิจัยตามลักษณะข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นเกณฑ์นั้นเป็นที่นิยมใช้กันทั่วไปซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท

๗.๑ การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) หรือการวิจัยคุณลักษณะเป็นการศึกษาหาความจริงจากเหตุการณ์และสภาพแวดล้อมที่มีอยู่ตามความเป็นจริงนักวิจัยเชิงคุณภาพพยายามวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเหตุการณ์กับสภาพแวดล้อมเพื่อให้เข้าใจในความรู้ความจริงอย่างถ่องแท้ โดยต้องอาศัยภาพรวมในหลายมิติ ในลักษณะเช่นนี้ จึงตรงกับความหมายของการวิจัยเชิงธรรมชาติ(naturalistic research) ซึ่งเป็นการวิจัยที่ปล่อยให้ทุกอย่างอยู่อย่างธรรมชาติโดยไม่มีการจัดกระทำใดๆเลย ด้วยเหตุนี้ การวิจัยเชิงคุณภาพจึงใช้ข้อมูลทางด้านคุณภาพที่ไม่เป็นตัวเลขมาวิเคราะห์ในลักษณะเป็นข้อความบรรยายลักษณะสภาพเหตุการณ์ต่างๆที่เกี่ยวข้อง และเสนอผลการวิจัยในรูปของข้อความที่ไม่เน้นความสำคัญของตัวเลขมาสนับสนุน ดังนั้นการวิจัยประเภทนี้จึงเป็นกระบวนการอุปมัย(inductive) ที่มุ่งบรรยายหรืออธิบายเหตุการณ์ต่างๆ โดยอาศัยการวิเคราะห์ เพื่อประเมินหรือสรุปผล

๗.๒ การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) เป็นการศึกษาหาความรู้ความจริงจากเหตุการณ์ต่างๆโดยศึกษาจากกลุ่มเป้าหมายได้ครั้งละมากๆและดำเนินการได้อย่างรวดเร็วและใช้ข้อมูลเชิงตัวเลขเป็นสำคัญ นักวิจัยเชิงปริมาณพยายามออกแบบการวิจัยให้เกิดความคลาดเคลื่อนน้อยที่สุด โดยให้มีการควบคุมตัวแปรที่ศึกษา พร้อมทั้งจัดเตรียมเครื่องมือรวบรวมข้อมูลให้มีคุณภาพ จัดกระทำสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องให้เป็นมาตรฐาน และใช้วิธีการทางสถิติช่วยวิเคราะห์และประมวลข้อสรุปเพื่อยืนยันความถูกต้องของสมมติฐานที่คาดคิดไว้ล่วงหน้า ดังนั้น การวิจัยประเภทนี้จึงเป็นกระบวนการนิรนัย(deductive) ที่มุ่งอธิบายเหตุการณ์ต่างๆโดยอาศัยตัวเลขในการสรุปอ้างอิงแทนที่จะใช้ข้อความบรรยายให้เหตุผล

สำหรับแนวโน้มการวิจัยทางการศึกษาในปัจจุบัน นักวิจัยทางการศึกษาได้ให้ความสำคัญกับการวิจัยเชิงคุณภาพมากขึ้นหรือมีความพยายามที่จะใช้วิธีผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ทั้งนี้เนื่องจากการวิจัยในแต่ละประเภทก็มีทั้งจุดแข็งและจุดอ่อน การใช้วิธีการหนึ่งมาช่วยสนับสนุนอีกวิธีการหนึ่งในการตอบคำถามวิจัยก็จะช่วยให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๒.๕ การจำแนกประเภทตามลักษณะการจัดเก็บข้อมูลของการวิจัย

การแบ่งงานวิจัยตามลักษณะของการจัดเก็บข้อมูล สามารถแบ่งได้เป็นหลายประเภท ดังนี้^๕

๑. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นการวิจัยที่อาศัยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆ เช่น หนังสือ นิตยสาร วารสาร จดหมายเหตุ บทความ ผลงานวิจัย บันทึกรายการ รวมถึงศิลาจารึก หลังจากนั้นก็นำไปวิเคราะห์และสรุปผลเป็นข้อความรู้ ความจริง ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อย่างไรก็ตาม การรวบรวมข้อมูลหรือถ่ายทอดข้อมูลจากแหล่งหนึ่ง แม้จะกระทำอย่างมีระบบระเบียบและมีกฎเกณฑ์ แต่ถ้าไม่มีการตีความวิเคราะห์และเสนอข้อคิดเห็นก็ไม่ถือว่าเป็นงานวิจัย

๒. การวิจัยโดยวิธีการเฝ้าสังเกต (Observation Research) เป็นวิธีการวิจัยที่เฝ้าสังเกตพฤติกรรมของพืช สัตว์หรือมนุษย์ หรือของกลุ่มคนในสังคมโดยพิจารณาในแง่สถานภาพ (Status) และบทบาท (Role) ซึ่งสังเกตโดยทั่วไปจะมีเป้าหมายเพื่อศึกษาพฤติกรรมของพืชหรือสัตว์ในด้านธรรมชาติ การอยู่ร่วมกัน การเจริญเติบโต ซึ่งการเฝ้าสังเกตพฤติกรรมของมนุษย์จะกระทำได้ ๒ ลักษณะคือ การเฝ้าสังเกตโดยเข้าไปร่วมเป็นสมาชิก หรือเรียกว่า การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการเฝ้าสังเกตโดยไม่ต้องเข้าร่วมเป็นสมาชิก หรือการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

๓. การวิจัยแบบสำมะโน (Census Research) เป็นการวิจัยที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรทุกหน่วย เช่น การศึกษาการใช้น้ำและเครื่องมือการของเกษตรกรในโครงการปฏิรูปที่ดิน เป็นต้น แล้วนำมาตรวจสอบและวิเคราะห์ต่อไป

๔. การวิจัยแบบสำรวจจากตัวอย่าง (Survey Research) เป็นการวิจัยที่รวบรวมข้อมูลจากประชากรที่ถูกคัดเลือกมาเป็นตัวอย่างเท่านั้น ประชากรที่คัดเลือกมาศึกษานี้ เรียกว่า กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ซึ่งได้มาโดยการสุ่ม (Random) และสามารถทำได้หลายวิธี

๕. การศึกษารายกรณี (Case Study) เป็นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องเฉพาะบุคคล กลุ่มคน ชุมชน องค์กรหรือสถาบันต่างๆ ในลักษณะแต่ละแห่งหรือแต่ละราย การศึกษาเฉพาะรายกรณีจะต้องศึกษาอย่างละเอียดทั้งระบบของเรื่องที่ทำการศึกษา เพื่อให้เกิดความเข้าใจชัดเจนและสามารถนำมาเป็นกรณีตัวอย่างได้

๖. การศึกษาแบบต่อเนื่อง (Panel Study) เป็นการศึกษาระยะยาวเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อศึกษาความเป็นไปหรือพัฒนาการของสิ่งนั้นหรือเหตุการณ์นั้น ซึ่งจะต้องอาศัยระยะเวลา แรงงานและเงินทุนเป็นจำนวนมาก

^๕ ฉัตร ช่างอง อ่างใน นิศารัตน์ ศิลปะเดช, เอกสารการสอนระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๒), หน้า ๒๒-๒๕.

๒.๖ สรุปท้ายบท

การจำแนกประเภทไม่ว่าจะเป็นการวิจัยหรือสิ่งอื่นใดจะต้องมีหลัก คือ ต้องมีกลุ่มครบถ้วน แต่ละกลุ่มที่กำหนดจะต้องแยกออกจากกันโดยเด็ดขาด และแต่ละกลุ่มควรมีความหมายที่ชัดเจนและมีสมาชิกจำนวนมากเพียงพอ หลักการข้างต้นเป็นหลักที่ใช้กันอยู่ทั่วไปในการจำแนกประเภทของการวิจัย

การที่จะแบ่งการวิจัยออกเป็นกี่ประเภทนั้น ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่งว่าจะยึดถือสิ่งใดเป็นเกณฑ์หรือเป็นหลัก ทั้งนี้เพราะการใช้เกณฑ์ต่างกัน ก็จะแบ่งการวิจัยออกเป็นประเภทต่างๆ ได้ไม่เหมือนกัน ด้วยเหตุนี้ประเภทของการวิจัยจึงแบ่งกันได้หลายแบบ เพราะขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่งดังกล่าวแล้ว

การวิจัยทางสังคมศึกษา เป็นการวิจัยในศาสตร์การวิจัยด้านสังคมศาสตร์ เป็นการศึกษาวิจัยทางศึกษาศาสตร์หรือการวิจัยทางการศึกษา ประกอบด้วย การวิจัยเชิงพรรณนา การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ และการวิจัยเชิงทดลอง ผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยสามารถนำมาปรับปรุงคุณภาพการศึกษา การจัดการเรียนการสอนทางสังคมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

คำถามท้ายบท

๑. หลักในการจำแนกประเภทโดยทั่วไป มีอะไรบ้าง
๒. การจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย แบ่งได้ที่ประเภท อะไรบ้าง
๓. การวิจัยเชิงปริมาณกับการวิจัยเชิงคุณภาพ แตกต่างกันอย่างใด อธิบาย
๔. การวิจัยทางวิทยาศาสตร์กับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เป็นอย่างไร อธิบาย
๕. การแบ่งประเภทของการวิจัยจำแนกตามลักษณะการจัดเก็บข้อมูล มีกี่อย่าง อะไรบ้าง

อ้างอิงประจำบท

- กลุ่มงานฝึกอบรมการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.). **ตำราชุดฝึกอบรมหลักสูตรนักวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. ๒๕๔๗.
- ฉัตร ช่างอง อ่างไฉ นิสารัตน์ ศิลปะเดช. **เอกสารการสอนระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏธนบุรี. ๒๕๔๒.
- ผศ.ดร.กาสิ๊ก เตชะชั้นหมาก. **หลักการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพฯ : บริษัท สุวีริยาสาส์น จำกัด. ๒๕๕๓.
- พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร. **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์**. เชียงใหม่ : บริษัท ประชากรธุรกิจ จำกัด. ๒๕๕๘.
- รศ.ดร.พีรพงศ์ ทิพนาค และคณะ. **ประมวลความรู้ชุดวิชา MEA 101: ระเบียบวิธีวิจัยทางการศึกษา หน่วยที่ ๑ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวิจัย**. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี. ๒๕๕๙.